

Uroczystości w 83. rocznicę buntu więźniów obozu śmierci Treblinka II

2.8.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

2 sierpnia 1943 roku w obozie zagłady Treblinka II rozpoczął się bunt więźniów, którzy podpalili budynki obozowe i zaatakowali strażników. W buncie wzięło udział ponad 700 więźniów, około 200 udało się uciec z obozu, a blisko 100 przeżyło wojnę. Uroczystości upamiętniające 83. rocznicę odbyły się 2 sierpnia 2026 r. w Muzeum Treblinka.

Oficjalne uroczystości rozpoczęły się w samo południe pod pomnikiem Ofiar Obozu Zagłady, który znajduje się na terenie muzeum. W ceremonii wzięli udział m.in. żona Samuela Willenberga Ada Krystyna Willenberg wraz z wnuczką i prawnuczką, a także przedstawiciele władz państwowych. Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek i zastępca dyrektora Biura Współpracy Międzynarodowej dr Mateusz Marek.

Uczestnicy wydarzenia mogli wysłuchać również występu artystycznego.

Uroczystości związane z 83. rocznicą buntu odbyły się z inicjatywy Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma, we współpracy z Muzeum Treblinka.

Dyrektor BUWiM Adam Siwek złożył również kwiaty na grobie 49 Ofiar Obozu Pracy Treblinka I. Szczątki ofiar zostały odnalezione podczas prac, które odbywały się pod nadzorem prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie, a ich pogrzeb odbył się 21 października 2025 roku.

Obóz w Treblince powstał w ramach akcji Reinhardt, w której mieli zostać zgładzeni wszyscy Żydzi z Generalnego Gubernatorstwa. Był to, obok Bełżca i Sobiboru, ośrodek natychmiastowej zagłady Żydów. Obóz w Treblince miał jedno zadanie: zgładzić jak najwięcej Żydów w jak najkrótszym czasie. Pierwszy transport Żydów z getta warszawskiego przybył do Treblinka 23 lipca 1942 roku. Do sierpnia 1943 roku Niemcy wymordowali tutaj ok. 900 tys. osób. Większość z nich pochodziła z terenów Polski (z Warszawy, Białegostoku, Grodna, Kielc, Radomia, Łukowa, Częstochowy, Koźlenic i wielu mniejszych miejscowości), ale także z Austrii, Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Grecji, Jugosławii, Niemiec i ZSRS. Wymordowano tu także dwa lub trzy transporty Romów.

2 sierpnia 1943 roku w niemieckim obozie zagłady w Treblince wybuchł zbrojny bunt, w którym wzięło udział ponad 800 uwięzionych. Zaatakowano strażników i podpalono zbiornik z paliwem. Kierownictwo obozu i sztab Akcji Reinhardt próbowało bagatelizować bunt i utrzymać go w tajemnicy, a późną jesienią 1943 r. okupant niemiecki przystąpił do zacierania śladów swoich zbrodni w Treblince II. Ucieczka podczas buntu udała się ok. 200 więźniom. Szacuje się, że końca wojny doczekać mogło nie więcej niż 100 spośród nich.

Ostatnim powstańcem z Treblinka był zmarły w 2016 r., pochodzący z Częstochowy Samuel Willenberg, który co roku wraz z bliskimi odwiedzał Polskę na rocznicę 2 sierpnia i brał udział w uroczystościach. Pozostawił po sobie artystyczną spuściznę – cykl rzeźb ukazujących życie więźniów Treblinka i bunt, jaki podnieśli, by uratować godność. Wystawa zgodnie z wolą autora ostatecznie znajdzie się w nowo wybudowanym pawilonie muzeum. 1 sierpnia 2023 roku na kamienicy przy ulicy Marszałkowskiej 60 została odsłonięta sfinansowana przez Instytut Pamięci Narodowej tablica

upamiętniająca Samuela Willenberga i jego ojca Pereca.

Wystawa „Obraz Treblinki w oczach Samuela Willenberga”

W styczniu 2020 roku Instytut Pamięci Narodowej sprowadził z Izraela do Polski kolekcję 15 rzeźb Samuela Willenberga. Pomimo ogólnoświatowej pandemii, projekt zaistniał w świadomości Polaków, także za sprawą stworzonego przez nas wirtualnego spaceru po wystawie (<https://lastwitness.eu/>) i proponowanych on-line warsztatach dla młodzieży na temat ujęć Holokaustu w sztuce. Gdy już było to możliwe, ekspozycja, uzupełniona o cytaty ze wspomnień Autora w językach angielskim, polskim i hebrajskim, gościła w kilkunastu lokalizacjach w całej Polsce, także w miejscach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych: w Bełżcu, Sobiborze i Majdanku.

Rzeźby Samuela Willenberga przedstawiają codzienność życia w obozowym piekle. Artysta oddaje głos pojedynczym ofiarom, uwiecznił w rzeźbie również sceny zbiorowe – tj. bunt w obozie (2 sierpnia 1943 r.) czy ucieczkę garstki ocalałych więźniów.

Ekspozycję wraz z projektem edukacyjnym na kanwie prac Willenberga zrealizowano dzięki życzliwości i zaufaniu, jakim obdarzyła Instytut Pamięci Narodowej wdowa po artyście Ada Krystyna Willenberg, która kontynuuje dzieło swojego męża w imię zachowania pamięci o Zagładzie, zwłaszcza wśród młodych pokoleń.

Biuro Współpracy Międzynarodowej IPN będzie prezentować wystawę w byłych obozach koncentracyjnych oraz miejscach pamięci na terenie Niemiec. Do realizacji tego przedsięwzięcia IPN zyskał już przychylność Ambasady Niemiec w Warszawie. W dalszej kolejności wystawę będzie można zobaczyć m.in. we Francji oraz w USA.

Zgodnie z ostatnim życzeniem Artysty wystawa docelowo ma znaleźć swoje miejsce na terenie Muzeum niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady i obozu pracy (1941-1944) w Treblince.

Polecamy:

- Artur Podgórski: Obóz zagłady w Treblince
- Paweł Błażewicz: Bunt w Treblince II
- Maciej Kwaśniewski: Bojownik w piekle i jego niezwykle rzeźby

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/245791,Uroczystosci-w-83-rocznice-buntu-wiezniow-obozu-smierci-Treblinka-II.html>